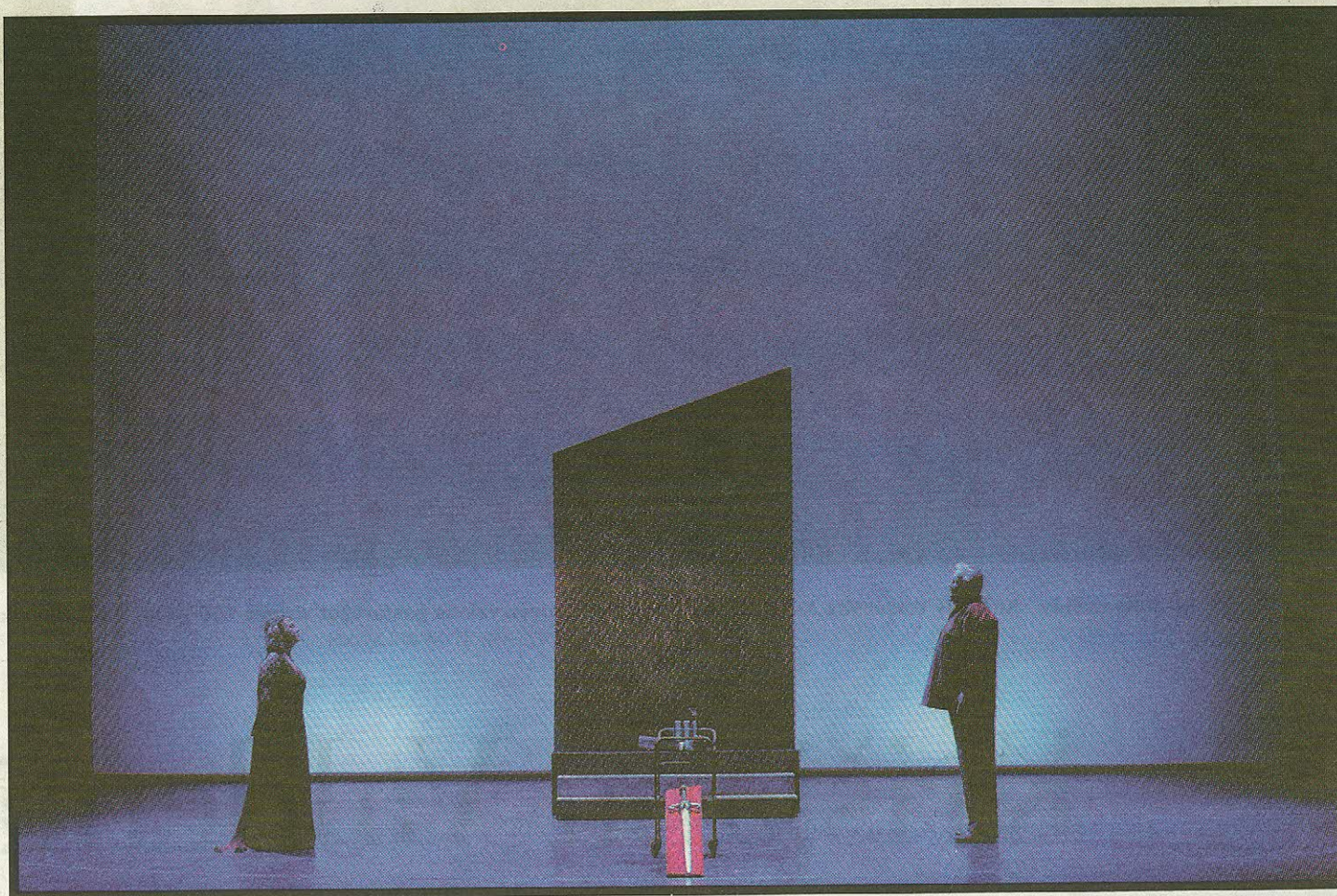

Lēciens Vāgnera vilcienā

24 gadus igauņi iztikuši bez Vāgnera. Šo klusumu lauž jaunais Tristana un Izoldes iestudējums Igaunijas operā

INESE LŪSIŅA

Riharda Vāgnera operas *Tristans un Izolde* pirmizrāde, ko 17.maijā diriģēja Igaunijas operas galvenais diriģents Arno Volmers, bija īpašs notikums, jo nozīmē ne vairāk, ne vairāk, nemazāk kā Vāgnera interpretācijas tradīciju atjaunošanu Igaunijas Nacionālajā operā. Izrādās, pēdējo reizi Vāgnera opera tur iestudēta vēl padomju laikā — tas bija *Klīstošais holandiecis* 1984.gadā. Tātad, 24 gadus kaimiņi iztikuši vispār bez Vāgnera. Savukārt dziedātājiem un orķestrim ārkārtīgi grūtās, psiholoģiski sarežģītās drāmas *Tristans un Izolde* iepriekšējais iestudējums veikts pirms 75 gadiem. Teju gadsimta ceturksni nodzīvojuši bez Vāgnera, igauņi nu revanšējas ar vērienu, titulomas uzticot gan Vāgnera lomās pieredzējušiem viessolistiem, gan drosmīgiem pašu teātra dziedātājiem. Iepretim Vāgnera repertuārā pieredzējušajam, taču Izoldes lomā pirmizrādē 17.maijā debitējušajam vācu soprānam Irmgardei Vilismaierei šo vokāli gluži vai «pašnāvniecisko» lomu gatavo arī jaunā igauņu dziedātāja Helli Veskus. Pirmizrādē dzirdēto somu tenoru Heiki Siukolu, kurš Tristana lomu atveidojis 21 iestudējumā dažādos pasaules teātros, drīz nomainīs austriešu kolēģis Pēters Svensons. Pārsteidzoši augstā līmenī, vokālās un aktiermākslas snieguma temperatūrā un koncentrācijā pārliciecināši konkurējot ar pirmizrādē dzirdētajiem viesiem, titulomu atveidotājiem, Brangenas lomā izpaudās jaunā igauņiete, skanīgais un nokrāsām bagātais dziedātājs mezzosoprāns Helēns

Nēmes Kuningasa minimālistiskajā režijā operas *Tristans un Izolde* gaita liek koncentrēties galveno varoņu fatālajām emocijām.

Nēmes Kuningasa minimālistiskajā režijā operas *Tristans un Izolde* gaita liek koncentrēties galveno varoņu fatālajām emocijām.

PUBLICITĀTES FOTO

num» nolūkojis viduslaiku leģendā. Nēmes Kuningasa režijā abi milētāji iekrīt atpakaļ savā «milasnāves» *liebestod* drudzī, šķetinot atmiņu pavedienu. Tas arvien ir milzīgs pārbaudījums titullomu izpildītājiem, jo *Tristans un Izolde* būtu arī milzīga kamerdrāma. Nesaudzīgi psihoanalītisks, erotiski koncentrēts jūtu uzšķērduma tuvplāns, gandrīz nepārtraukta, stundām ilga galveno varoņu klātesme uz skatuves. Arī orķestrim jāspēlē nebeidzama simfonija, kuras harmoniju ķēdes ved bezgalībā bez atrisinājuma: tā savulaik bija revolūcija romantisma harmonijā, zinātnieku dēvēta par romantisma harmonijas krīzi. Turklāt īpaši uzdevumi ir orķestra solistiem, jo sevišķi angļu ragam, kam ik pēc brīža jāvairo ilgu smeldze. Kaut arī orķestrim vēl nedodas rokā Vāgnera mūzikas erotiskais nervs, tas sevišķais virmojums, un ir acīmredzams, cik titullomu atveidotājiem ir grūti, izrādes emocionālā noskaņā liek koncentrēties un ievēl sevi — un vai tad tas šajā drāmā nav galvenais?

«Vai esmu gatava savai pirmajai Vāgnera lo-

mai, turklāt — ja tā uzreiz ir Izolde, nevis kāda mazāka partija. Šķiet, ka vēl ne, jo šī loma prasa ļoti daudz spēka, enerģijas, emocionālās atdeves. Tai jāatdod sevi visu, bez atlikuma. Pirmoreiz nodziedājusi šo partiju pusstundu bez pārtraukuma, es biju tik nogurusi un izsalkusi, ka nesapratu, kas vispār notiek. Tā nebija balss, kas nogura, bet gan mans prāts. Tagad arī saprotu, kāpēc Vāgnera dziedātājas mēdz būt tik bagātīga auguma sievietes,» stāsta Helli Veski, kuras visdramatiskākā loma līdz šim bijusi *Toska*. Par laimi, nobriest Izoldei ļomai palīdz viņas skolotāja, pasaulslavenā Vāgnera operu prīma Anita Velki, un bijusi arī iespēja ar piešķirto Vāgnera stipendiju pavērot izrādes slavenajā Baireitas festivālā.

«Man tas bija liels izaicinājums, jo tas ir mans pirmais Vāgnera operas iestudējums, savukārt skatītājiem jāpierod pie jauna operas uztveres veida. Tā ir sava veida meditācija, ja gribiet. Un tajā ir vairāki metalīmeņi, to var uztvert gan caur izpratni, gan sirdi,» atzīst re-

žisors Nēme Kuningass.

Var teikt, ka bāleliņi igaunīši ielēkuši jau pilnā gaitā ejošā vilcienā, kur priekšā jau pārliecinoši ir Latvijas Nacionālā opera ar atjaunotās brīvvalsts laikā jau divas reizes (!) iestudēto *Klīstošo holandieci*, gan mērķtiecīgi un veiksmīgi turpināmo gadsimta projektu — Vāgnera operu tetraloģiju *Nibelunga gredzens*, kas nu jau tuvojas cikla trešās operas *Zigfrīds* pirmizrādei 6.jūnijā. Drīz vien pēc izcilā *Valkīras* iestudējuma Rīgā, kas krietni saviļņoja starptautiskos ūdeņus, arī kaimiņi lietuvieši nāca klajā ar savu *Valkīru*, ko iestudēja nacionālais režijas grands Eimunts Nekrošus. Pat Krievijā izdevies iemācīt publiku un mūziķus mīlēt Vāgneru — šo savu solījumu, sākot jau ar leģendāro *Parsifala* iestudējumu pirms desmit gadiem, izpildījis Sanktpēterburgas Marijas teātra maestro, diriģents Valērijs Gergijevs.

P.S. Sosezon Igaunijas Nacionālajā operā Tallinā *Tristanu un Izoldi* rādīs vēl 24.V, 31.V un 7.jūnijā plkst.17.♦

UGUNSGRĒKS NAV ŠĶĒRSĻIS ABBADO UN APKALNAI. Ugungrēka dēļ, kas otrdien, 20.maija pēcpusdienā izcēlās Berlīnes filharmonijā, koncerti slavenajā koncertnamā kādu laiku nevarēs notikt. Tomēr zudībā nelaidis īpašo programmu, kuru tikai reizi gadā viesojoties pie paša agrāk vadītajiem *Berlīnes filharmoniekiem* trīs vakarus pēc kārtas (23., 24. un 25.V) vajadzēja diriģēt itāļu Maestro Claudio Abbado un kur Hektora Berlioza *Te Deum* atskanojumā atbildīgā ērģeļu partija uzticēta latviešu ērģelniecei Ivetai Apkalnai. Koncerts būs, taču tikai viens un ne Berlīnes filharmonijā. Tas notiks 24.maija vakarā milzīgajā *Waldbuhne*, kur ir 2000 klausītāju vietu. Filharmonija paliks slēgta apmeklētājiem vismaz līdz 2.jūnijam.

I.Apkalnai šajā situācijā nākas strādāt vissaspringtāk, jo īsā laikā negaidot nācies adaptēties pie trim dažādām ērģeļiem.

FOTO — JULDIS BRIEDIS, DIEVA

ANNA NETREBKO DEBITĒ PARĪZES OPERĀ.

Sestdien, 24.maijā, Bastilijas operā Parīzē pirmizrādi piedzīvos Vinčenco Bellīni opera *Kapuleti un Monteki*. Džuljetas lomu piecās izrādēs (24. un 28.maijā, 2., 5. un 8.jūnijā) dziedās krievu soprāns Anna Netrebko (attēlā), šī ir viņas debija Parīzes Nacionālajā operā. Romeo lomā iejuties ASV mecosoprāns Džoisa Didonato. Biļetes ir izpārdotas — šī ir pēdējā iespēja redzēt A.Netrebko operas iestudējumā pirms viņa dodas dekrēta atvaļinājumā. Dziedātājas viņas dzīvesbiedra Urugvajvas basbaritona Ervina Srota pirmdzimtais gaidāms rudenī. Šā gada aprīlī Vīnes koncertzālē A.Netrebko dziedāja *Kapuleti un Monteki* koncertuzvedumā kopā ar Elīnu Garanču (tapis arī DVD ieraksts, kas gan vēl nav izdots). 2009. gada 2.martā A.Netrebko un E.Garanča piedalīsies *Kapuleti un Monteki* jauniestudējumā Londonas Karaliskajā operā (paredzētas septiņas izrādes līdz 11.aprīlim). A.Netrebko pēdējais koncerts šogad notiks 27.jūnijā Vīnē, kur viņa uzstāsies kopā ar Placido Domingo un Rolando Viljasonu.

FOTO — LEVA/ITAR-TASS

Hüpe Wagneri rongile

Eestlased elasid 24 aastat ilma Wagnerita. Selle vaikuse katkestab "Tristan ja Isolde", uus lavastus Rahvusooperis Estonia.

Richard Wagneri ooperi "Tristan ja Isolde" esietendus, mida 17. mail dirigeeris Rahvusooper Estonia peadirigent Arvo Volmer, oli eriline sündmus, sest see tähendab ei rohkem ega vähem kui Wagneri tõlgendamistraditsioonide taastamist Eesti Rahvusooperis. Viimati lavastati Wagneri ooperit Estonias Nõukogude ajal – see oli „Lendav hollandlane” 1984. aastal. Niisiis, meie naabrid elasid 24 aastat üldse ilma Wagnerita. Lauljatele ja orkestrantidele eriti raske, psühholoogiliselt keeruline draama „Tristan ja Isolde” aga jõudis viimati Estonia lavale 75 aastat tagasi. Ligi sada aastat Wagnerita elanud eestlased kogusid nüüd uut hoogu, usaldades peaosad kogenud külalissolistidele - Wagneri ooperites juba varem peosi laulnud solistidele kui ka julgetele omaenda teatri lauljatele. Wagneri repertuaaris kogenud, kuid Isolde osas esmakordselt 17. mail üles astunud Irmgard Vilsmaieri otsekui 'enesetapjalikku' lavarolli laulab ka eesti laulja Heli Veskus. Esietendusel kuulnud soome tenori Heiki Siukola, kes on laulnud Tristani rolli 21 etenduses mitmetes maailma teatrites, vahetab varsti välja Austria kolleeg Peter Svensson. Üllatavalt kõrgel vokaal- ja näitekunsti tasemel konkureeris esietenduses peasi laulnud külalissolistidega Helen Lokuta, end veenvalt Brangäne osas näidanud noor eesti laulja, rikkalike häälevarjundite ning laia diapasoniga metsosopran. Laialdases emotsionaalses ja vokaalses spektris kõlas Cornwalli kuninga Marke monoloog noore eesti bassi Priit Volmeri esituses. Tõepoolest, noorte eesti lauljate võimekus ja kasvupotentsiaal oli kõige suuremaks üllatuseks Eesti „Tristanis ja Isoldes”, mis Neeme Kuninga minimalistliku režii ja veel minimalistlikuma Ervin Õunapuu stsenograafia (koos valguskunstnik Neeme Jõega) juures kulgeb viis tundi. Ja veel, esimesel vaheajal oli erilise õhkkonna loomiseks kavas... piknik saksa stiilis. Varudes endale „piknikukorvikese” võileibade ja veiniga, saavad vaatajad 45 minutit mõnusalt lõdvestuda kas teatri erinevates nurgakestes või laenata pleedi ja minna välja murule. Selle sündmuse "režii" vabaõhuosa rikkus aga ära tüüpiline Baltikumi vihm.

Askeetlikult tühjal laval on mustades riietes ning kinniseotud silmadega Brangäne haiglavoodis, haiglaõdede hoole all- nii algab teekond Tristani ja Isolde täitumatu armastuse draamasse, Richard Wagneri „*opus magnum*’i” aluseks olevasse keskaegsesse legendi. Neeme Kuninga režiiis jõuavad mõlemad armastajad tagasi oma „surmava armastuse” palavikku, kerides lahti mälulõnga. See on peaosalistele tohutu jõuproov, sest „Tristan ja Isolde” on tegelikult üks hiiglaslik kammerdraama. Halastamatult psühhoanalüütiline, erootiliselt kontsentreeritud tunnete põimumise lähiplaan, peategelaste peaaegu katkematu tundidepikkune lavalviibimine. Ka orkester peab mängima lõpmatut sümfooniat, mille harmooniate ahel kulgeb ilma lahenduseta lõpmatusse: see oli omaaegne revolutsioon romantismi harmoonias, mida teadlased pidasid romantismi harmoonia kriisiks. Samas on erilised ülesanded saanud orkestri solistid, eriti inglise metsasarv, mis aegajalt rõhutab armuvalu. Olgugi et orkestril ei õnnestu veel tabada Wagneri erootilist närvi, selle erilist vibratsiooni, ning on silmnähtav, kui raske on solistidel, paneb näidendi emotsionaalne häälestus keskendumata ning haarab endasse – ja kas mitte see ei olegi selles draamas kõige olulisem?

"Kas olen küps oma esimeseks Wagneri rolliks, eriti kui see on kohe Isolde, mitte mingi teine vähemtähtis partii. Tundub et veel mitte, sest see osa nõuab väga palju jõudu, energiat, emotsionaalset panust. Sellele peab anduma täielikult, jäägitult. Kui ma laulsin seda partiid esmakordselt pool tundi ilma vaheajata, olin niivõrd väsinud ja näljane, et ei saanud aru, mis üldse toimub. Väsinud ei olnud minu hääl - see oli vaimne väsimus. Nüüd saan ma aru, miks Wagneri lauljad on tavaliselt sellise „rikkaliku” kehaehitusega naised," räägib Heli Veskus, kelle kõige dramaatilisem roll on seni olnud Tosca. Õnneks aitab tal Isolde osa esitamiseks küpseda tema õpetaja, maailmakuulus Wagneri ooperite primadonna Anita Välkki ning tänu Wagneri stipendiumile oli tal ka võimalus jälgida etendusi kuulsal Bayreuthi festivalil.

"Minu jaoks oli see suureks väljakutseks, kuna see on minu esimene Wagneri ooperietendus, samas tuleb ka vaatajatel harjuda ooperit uutmoodi tajuma. See on omalaadne meditatsioon. Ning selles on mitmeid metatasemeid, seda on võimalik tajuda nii mõistuse kui südame kaudu," tunnistab lavastaja Neeme Kuningas.

Võib ütelda, et vennakesed eestlased on hüpanud täiskiirusega sõitvale rongile, kus nad leiavad eest Läti Rahvusooperi oma taasiseseisvumise ajal juba kaks korda (!) lavastatud „Lendava hollandlasega”, samuti ka sihikindlalt ja edukalt jätkuva sajandiprojektiga – Wagneri ooperite tetraloogiaga „Nibelungide sõrmus”, mis läheneb juba tsükli kolmanda ooperi „Ziegfrid” esietendusele 6 juunil. Lähemal ajal, pärast hiilgavat „Valküüri” lavastust Riias, mis pani rahvusvahelised veed kõvasti lainetama, tõid ka naabrid leedulased välja enda „Valküüri”, mille lavastas leedu teatri suurkuju Eimuntas Nekrošus. Isegi Venemaal on õnnestunud õpetada publikut ja muusikuid Wagnerit armastama – selle enda poolt antud lubaduse, alustades kümme aastat tagasi legendaarse „Parsifali” lavastusega, täitis Peterburi Maria teatri maestro, dirigent Valeri Gergijev.

P.S. Sellel hooajal Eesti Rahvusooperis Tallinnas „Tristan ja Isolde” etendused veel 24.V, 31.V ja 7.juunil kell.17.